

Blokirani građani - analiza utjecaja promjene Zakona na životni standard u RH

Talić, Luka

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:323691>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-03**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
„Dr. Mijo Mirković“

LUKA TALIĆ

**BLOKIRANI GRAĐANI – ANALIZA UTJECAJA PROMJENE
ZAKONA NA ŽIVOTNI STANDARD U REPUBLICI
HRVATSKOJ**

Završni rad

Pula, rujan 2020.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
„Dr. Mijo Mirković“

LUKA TALIĆ

**BLOKIRANI GRAĐANI – ANALIZA UTJECAJA PROMJENE
ZAKONA NA ŽIVOTNI STANDARD U REPUBLICI
HRVATSKOJ**

Završni rad

JMBAG: 0303065868 redoviti student

Studijski smjer: Menadžment i poduzetništvo

Kolegij: Odabrane teme uvoda u ekonomiju

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Opća ekonomija

Mentor: doc. dr. sc. Romina Pržiklas Družeta

Pula, rujan 2020.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani Luka Talić, kandidat za prvostupnika ekonomije, smjera Menadžment i poduzetništvo, ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, 22. rujan 2020. godine

IZJAVA o korištenju autorskog djela

Ja, **Luka Talić**, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom „**BLOKIRANI GRAĐANI – ANALIZA UTJECAJA PROMJENE ZAKONA NA ŽIVOTNI STANDARD U REPUBLICI HRVATSKOJ**“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 22. rujan 2020.

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. BLOKIRANI GRAĐANI	3
2.1. Priroda prezaduženosti	3
2.2. Uzroci nastanka prezaduženosti	5
2.3. Posljedice prezaduženosti.....	6
2.3.1. Posljedice na dužnike.....	6
2.3.2 Posljedice na financijske institucije.....	6
2.3.3. Posljedice na društvo	7
2.4. Utjecaj pandemije COVID-19 na prezaduženost	7
3.OVRŠNI ZAKON	8
3.1. Zakon o ovrsi	8
3.2. Provedba Ovrhe prije novog ovršnog zakona.....	10
3.3. Zakon o otpisu dugova fizičkim osobama	11
3.4. Zakon o interventnim mjerama u ovršnim i stečajnim postupcima za vrijeme trajanja posebnih okolnosti.....	12
4.ANALIZA BLOKIRANIH I POSLJEDICA NA STANDARD.....	14
4.1.Analiza uzroka prezaduženosti građana	15
4.2. Analiza troškova života u Republici Hrvatskoj.....	17
4.3.Razlozi zaduživanja.....	18
4.4.Analiza blokiranih građana te posljedice na standard	20
5. SUSTAV SPRJEČAVANJA OSOBNE PREZADUŽENOSTI	23
5.1. Preventivne mjere koje mogu pomoći u sprječavanju osobne prezaduženosti.....	23
5.1.1. Preventivne mjere za zajmodavce.....	24
5.2. Financijska pismenost u Republici Hrvatskoj	24
6.ZAKLJUČAK	26
LITERATURA.....	28
SAŽETAK.....	30
SUMMARY	31

1. UVOD

U Hrvatskoj je zbog brojnih negativnih izazova došlo do prezaduženosti građana koji su se našli u situaciji da više nisu mogli financirati svoje dugove. Usporedno s time, u 2018. godini donesen je Zakon o ovrsi nad novčanim sredstvima (NN 68/18) kojim se uređuje provedba ovrhe na novčanim sredstvima, uključujući vođenje Očevidnika redosljeda osnova za plaćanje, postupanje u slučaju nedostatka novčanih sredstava ovršenika za provedbu ovrhe, postupanje poslovnog subjekta u uvjetima blokade njegova računa, davanje, čuvanje i pohrana podataka.

Hrvatska se suočava s velikom dužničkom krizom. Hrvatska dužnička kriza, financijska kriza koja je nastala početkom 2010. godine (a za neke počevši od 1998. godine), često je poznata i kao „izgubljeno desetljeće“, kada je Hrvatska dosegla točku u kojoj je za većinu hrvatskih građana njihov dug premašio visinu zarade i nisu ga mogli vratiti. Financijsko tržište Hrvatske je netom prije krize doživjelo uzlet. Hrvatska primjerice do 1999. godine nije ni znala što su investicijski fondovi, a njihovom pojavom hrvatsko financijsko tržište počelo je bujati. Građanstvo je počelo masovno ulagati u dionice i druge vrijednosne papire dobivajući velike prinose na svoja uložena sredstva. Nisu ni slutili da će nastupom krize početi ostvarivati gubitke.

Nastup krize se u Hrvatskoj prvo osjetio na stopi nezaposlenosti, koja je pokazala tendenciju rasta – u 2008. je iznosila 13%, a do 2010. se popela čak na 17%. Konkurentnost zemlje počela je slabjeti, a porasli javni rashodi iziskivali su daljnje zaduživanje, te su prouzrokovali rast proračunskog deficita. Poduzete mjere su se pokazale nedovoljnima i neučinkovitim da bi se izbjegla pojava recesije. Naznake zastoja su postojale i prije nego što su odjeci globalne krize stigli do nas u vidu pada izvozne potražnje, drastičnom smanjenju stranih ulaganja i otežanom inozemnom zaduživanju. Skuplje zaduživanje i rastuće javne potrebe države dovodile su do problema likvidnosti.

Provedbom ovrha nad novčanim sredstvima građana koje je Vlada omogućila putem Zakona, a istu provedbu izvršava Financijska agencija, došlo je do plijenidbe sredstava građana. Blokirani građani postali su kućanstva s nedovoljnim primanjima, umirovljenici, mali i srednji poduzetnici, marginalizirane skupine socijalno ugroženih,

samohrani i samozaposleni, kreditno prezaduženi, nezaposleni, treća dob, obitelji s malom djecom te je Hrvatska Vlada stvorila novi oblik humanitarne krize koji se godinama kasnije ne može riješiti bez dubokih reformskih strategija.

Cilj je ovoga rada prikazati nastanak i uzrok prezaduženosti građana, proces provedbe ovrha nad građanima u Hrvatskoj. Svrha je rada ukazati na ozbiljnost situacije koja je nastala provedbom cjelokupnog navedenog procesa i koliko je negativnih implikacija izgenerirala. Nadalje, cilj rada je pokušati dati odgovore na pitanja o Ovršnom zakonu, koliko je primjeren i učinkovit s obzirom na situaciju u gospodarstvu. Kako poboljšati financijsku pismenost koja bi mogla biti ključ u prevenciji prezaduženosti.

Struktura rada sastoji se od pet sastavnih dijelova. U uvodnom dijelu data je uvodna riječ problematike teme, cilj i svrha istraživanja, struktura rada te znanstvene metode. U drugom dijelu opisana je priroda, uzroci i posljedice prezaduženosti u Hrvatskoj. U trećem dijelu je opisan institut Ovrhe. U četvrtom dijelu napravljena analiza duga u Republici Hrvatskoj. U petom dijelu je opisan sustav sprječavanja osobne prezaduženosti. U zaključku je data završna misao autora o istraženoj problematici.

U znanstvenom istraživanju, formuliranju i prezentiranju rezultata istraživanja u ovom završnom radu koristit će se u odgovarajućim kombinacijama brojne znanstvene metode, a od kojih se navode one najvažnije: metoda analize i sinteze, induktivna i deduktivna metoda, komparativna metoda, statistička metoda, metoda apstrakcije i konkretizacije, metode specijalizacije i generalizacije.

2. BLOKIRANI GRAĐANI

Problem prezaduženosti kućanstava u republici Hrvatskoj se javlja početkom 2000-ih godina. Rastom ekonomske moći stanovništva, rastao je i njihov potencijal za zaduživanjem na financijskom tržištu. Bez primjerenog mehanizma koji bi zaštitio građane dužnike od prekomjernog zaduživanja te vjerovnike u pogledu izdavanja kredita, došlo je do značajnog rasta duga kućanstva od 2000-ih godina. Dolaskom recesije 2008. godine, došlo je do rasta nezaposlenosti u Hrvatskoj što je dovelo brojna kućanstva u problem sa podmirenjem svojih obveza prema vjerovnicima. Prezaduženost građana je ne samo ekonomski problem, već socijalni, pravni te politički problem. Prezaduženost vodi u financijski ponor koji za rezultat ima socijalnu isključenost, vodi do lošeg zdravstvenog stanja pojedinca, vodi do loše kvalitete života.

U nastavku teksta ćemo analizirati pojedine faktore koji igraju ulogu na prezaduženost/blokiranost kao što su porast životnih troškova, socijalna isključenost, sustav socijalne pomoći.

Nisu svi dužnici krivi za svoje dugove, iako dugovanja imaju isti rezultat na pojedinca odnosno kućanstvo, pa tako razlikujemo dvije vrste dužnika.

- aktivni – zbog svoje su nepromišljenosti uzeli preveliki broj kredita;
- pasivni – žrtve su nesreće i bolesti, odnosno neočekivanih i/ili neželjenih zbivanja poput nezaposlenosti

2.1. Priroda prezaduženosti

Iako je teško postaviti točne kriterije koje definiraju prezaduženost, Europska komisija je 2010. godine prepoznala određene značajke pomoću kojih možemo prepoznati prezaduženost.

Kriteriji su:

- Mjerna jedinica mora biti kućanstvo

- Indikatori prezaduženosti moraju „ pokriti“ sve aspekte financijskih obveza kućanstva:tekući životni troškovi, potrošački kredit, dug za nekretninu ili nekretnine, računi za režije i slično, hipoteka, stanarina.
- Prezaduženost implicira nemogućnost plaćanja tekućih obaveza i na takvu situaciju bi se trebalo gledati kao na trajnu a ne kao trenutnu situaciju.
- Nemogućnost rješavanja problema dodatnim zaduživanjem

Prema ovim kriterijima kućanstvo je prezaduženo kada su im trenutni resursi nedostadni za podmirenje financijskih obveza bez snižavanja njihove kvalitete života.

U tablici 1. prikazani su uobičajeni indikatori prezaduženosti.

Tablica 1. Uobičajeni indikatori prezaduženosti

Kategorija	Indikator
Trošak servisiranja duga	Kućanstva troše više od 30% (ili 50%) njihovog mjesečnog dohotka na dugovanja Kućanstva troše više od 25% na otplatu kreditnih kartica, dispozitivnih kredita, raznih troškova i slično Kućanstva čiji trošak otplate financijskih obaveza ih gura ispod praga siromaštva
Zaostaci u plaćanju	Kućanstva koja kasne 2 mjeseca u plaćanju svojih financijskih obveza
Broj kredita	Kućanstva sa 4 ili više kredita
Subjektivni dojam	Kućanstva koja osjećaju da se teško nose sa svojim financijskim obvezama

Izvor: <https://data.oecd.org/hha/household-debt.htm>, pristupljeno 19.09.2020. godine.

Uzimajući u obzir poteškoće u mjerenju prezaduženosti, jedna od metoda za procjenu prezaduženosti je postaviti direktno pitanje ljudima imaju li poteškoća u financiranju svojih obveza ili ne. Europska komisija je razvila razne upitnike i ankete kako bi statistički mogla pratiti prezaduženost svojih građana. Iako je ovakav način procjene prezaduženosti subjektivnog dojma te je podložan greškama zbog različitih interpretacija prezaduženosti ispitanika, istraživanja su pokazala da ne postoji značajan broj ispitanika koji skrivaju svoje probleme u financiranju svojih obveza od službenih anketa.

2.2. Uzroci nastanka prezaduženosti

Prema nekim analitičarima, prezaduženost definiramo kao situaciju u kojoj dohodak kućanstva nije dostatan za podmirenje svih obveza kroz duži vremenski period (Haas, 2006).

Prema teorij životnog ciklusa (LCH, Franco Modigliani), kućanstva se zadužuju kako bi osigurala normalne životne uvjete kroz godine. Kako dohodak raste na početku života osobe, te pada odlaskom u mirovinu, zaduživanje je instrument koji pomaže ljudima u plaćanju troškova kroz život. Mlade obitelji očekuju rast svog dohotka u budućnosti, stoga one troše više nego što zarađuju, akumuliraju dug koji će otplatiti kada budu zreliji, odnosno kako vrijeme prolazi, trošit će manje te će moći lakše otplatiti svoj dug.

Prvi pokretač nastanka prezaduženosti je loše razumijevanje troška vraćanja duga. Loše financijske odluke uzrokovane lošom financijskom pismenosti dužnika, lošim planiranjem vlastitih financija te netransparentnošću vjerovnika.

Nadalje, okidač za nastanak prezaduženosti može biti i psihološke prirode. Naime, ljudi su danas okruženi agresivnim marketingom te su suočeni sa donošenjem odluka u vezi vlastite potrošnje na dnevnoj bazi. Za neke to može predstavljati problem pa mogu donositi iracionalne odluke koje imaju negativan efekt na njihove financije. Podcjenjuju svoj financijski kapacitet koji dovodi do novog zaduživanja (Kilborn, 2005), te se postepeno uvode u problem prezaduženosti.

Nepredviđeni događaji kao što su, krize, gubitak posla, bolest, elementarne nepogode također mogu utjecati na smanjenje dohotka pojedinca/kućanstva ili na stvaranje nepredviđenog kratkoročnog troška. Istraživanja su pokazala da više od 50 posto kućanstava u Republici Hrvatskoj ne bi mogla podnijeti iznenadan financijski trošak, što govori da su kućanstva već na rubu prezaduženosti te da svaki nepredviđeni trošak predstavlja potencijalni rizik za financijsku stabilnost.

Prezaduženost može nastati iz problema siromaštva, siromaštvo „tjera“ pojedinca ili kućanstvo, koji nemaju mogućnost financiranja tekućih potreba, na zaduživanje kako bi mogli financirati svoje obveze, zaduživajući se bez neke perspektive u vraćanju tog duga. Veliku ulogu igraju i financijske institucije koje moraju bolje procijeniti tko im je u mogućnosti vraćati kredit a tko ne. Ovakav način zaduživanja uzrokuje „začarani krug“ iz kojeg je jako teško izaći a predstavlja problem za dužnike i vjerovnike.

2.3. Posljedice prezaduženosti

Razvijene zemlje postaju sve zabrinutije zbog prezaduženosti, ne samo zbog same biti prezaduženosti, nego zbog prirode i utjecaja na društvo u cjelini. U svojem najgorem obliku prezaduženost može dovesti do financijske isključenosti. Povezanost ova dva stanja je također u uskoj korelaciji sa socijalnom isključenosti.

Mnoga kućanstva bivaju pritisnuta velikim teretom duga što može dovesti do raznih problema među članovima kućanstva. Vladine institucije bi trebale poduzeti određene mjere kako bi pomogla svim stranama u rješavanju problema prezaduženosti.

Europska unija je odlučila postaviti novi pravni okvir u pogledu zaduživanja za građane kroz ustrojavanje jedinstvenog tržišta financijskih usluga. Prioritet je pronalazak balansa između dostupnog i prihvatljivog tržišta kredita uz istodobnu visoku razinu zaštite za potrošače Europske Unije.

2.3.1. Posljedice na dužnike

Posljedice koje ima prezaduženost na dužnike su niži level potrošnje, žrtvovanje nužnih dobara za život koje vode do siromaštva. Također, psihološki efekti koji se javljaju su strah od kajanja, strah od donošenja potencijalno krivih odluka, mentalno opterećenje zbog suočavanja sa realnošću. Financijske poteškoće vode ka obiteljskim sukobima te potiču nestabilnu atmosferu među ukućanima. Nadalje, prezaduženost vodi do gubitka reputacije, poniženja i u ekstremnim slučajevima samoubojstva (Schicks, 2014).

2.3.2 Posljedice na financijske institucije

Posljedice na financijske institucije se javljaju kada dužnici kasne sa ispunjenjem svojih obveza prema vjerovnicima. Financijske institucije ostvaruju manjak profita, smanjuje se se financijska stabilnost banke te se to može preliti i na ostale banke. Također gubi se reputacija među klijentima, a ona je bitna s obzirom da je bankarski biznis baziran na povjerenjima depozitara a ukoliko dođe do gubitka reputacije, ona dovodi do gubitka klijenata.

2.3.3. Posljedice na društvo

Prezaduženost može dovesti do negativnih posljedica na cijelo društvo, kao što su rast siromaštva, niska razina socijalne kohezije, gubitak povjerenja u financijske institucije što može dovesti do redukcije kreditnih plasmana prema solventnim dužnicima. Prezaduženost vodi do socijalne isključenosti, stigmatiziranja prezaduženih što dovodi do smanjenja međusobne potpore u društvu te urušavanja društvenih kontakata.

2.4. Utjecaj pandemije COVID-19 na prezaduženost

Pojavom koronavirusa, svijet je ušao u novu fazu djelovanja. Mjera za suzbijanje pandemije Koronavirusa je bila karantena, naglo zatvaranje zemalja kako bi se suzbio protok ljudi. To je za posljedicu imalo i smanjenu gospodarsku aktivnost diljem planete, ni Hrvatska nije bila pošteđena toga, stoga je hrvatsko gospodarstvo pretrpjelo značajne gubitke u drugom tromjesečju. S obzirom da najveću komponentu BDP-a čini osobna potrošnja, BDP je pretrpio direktan udarac koronakrize. Akcijske mjere koje je poduzela vlada Republike Hrvatske su bile usmjerene na „upumpavanje“ svježeg novca na tržište putem direktnih kreditnih linija te preuzimanje obveza poslodavaca prema posloprimcima na sebe u obliku oslobađanja od plaćana dijela doprinosa, poreza te snošenja troškova plaće direktno pogođenima zbog zastoja gospodarstva.

Iako su ove mjere polučile određene rezultate, postoje određene indicije koje proizlaze iz činjenica da su mnoge industrije bile primorane otpustiti radnike što je za posljedicu imalo pad prihoda kućanstava, te će se negativno odraziti na kućanstvo po pitanju otplate svojih financijskih obaveza i financiranja tekućih obaveza.

U kratkom roku, ponovnim otvaranjem gospodarstva došlo je do oporavka osobne potrošnje, nadalje, drugi set mjera koji je na snazi je odgoda ovrha te moratorij na kredite i leasing. Trenutno je u Hrvatskoj stopirano preko 95 posto ovrha do sredine listopada, stoga nemamo jasnu sliku o direktnom utjecaju koronavirusa na prezaduženost. Banke su pooštrile uvjete davanja zajma, osim „COVID kredita – kredita namjenjena gospodarstvu za očuvanje likvidnosti“. Također postavlja se pitanje što će biti kada se nastavi provedba ovrha nad novčanim sredstvima ovršenih, te kako će banke pomoći novonezaposlenima u servisiranju svojih obaveza a da pritom ne nanose štetu svojoj prihodovnoj strani.

3.OVRŠNI ZAKON

S obzirom da problem prezaduženosti spada u domenu pravnih poslova, pravni sustav se nosi sa prezaduženošću instrumentom ovrhe. 2000-ih godina, došlo je do eksplozije nenaplaćenog duga fizičkih osoba. S obzirom da je ovršni zakon bio poprilično neuređen, ovrhe su primjerice provodile banke nad klijentima ili se moralo ići u sudski spor sa vjerovnicima. Izglasavanjem zakona 2011. godine uvedene su određene promjene koje su trebale olakšati naplatu dugovanja. FINA je postala nadležna za poslove ovrha, ona je služila kao posrednik između dužnika i vjerovnika te je njezin posao bio osigurati naplatu tražbina.

Pod pojmom ovršnog postupka podrazumijeva se prisilno ostvarenje tražbine koju vjerovnik ima prema svojem dužniku. To je postupak koji provode sudovi i javni bilježnici radi prisilnog namirenja potraživanja ovrhovoditelja na imovini ovršenika prema odredbama Ovršnog zakona (Marković i Plevko, 2018.). Ovrhovoditelj je osoba koja je radi ostvarenja (ovrhe) svojeg potraživanja pokrenula ovršni postupak, a ovršenik je osoba protiv koje se to potraživanje ostvaruje. Pokretanje postupka ovrhe može biti u okviru građanskopravnih, upravnoopravnih ili pak kaznenopravnih pravnih pravila. Stoga će se i postupovna načela razlikovati, ovisno o vrsti postupka u kojem se ovrha provodi (Radica, 2018.). Postupak ovrhe ovrhovoditelj pokreće podnošenjem ovršnog prijedloga sudu (općinskom ili trgovačkom) ili javnom bilježniku, u zavisnosti od toga na kojoj dokumentaciji ili ispravi ovrhovoditelj temelji svoje potraživanje.

3.1. Zakon o ovrši

„Ovršni postupak u Republici Hrvatskoj provodi se temeljem Ovršnog zakona koji predstavlja opći zakon (lex generalis) te Zakona o provedbi ovrhe na novčanim sredstvima i Općeg poreznog zakona kao posebnih zakona (lex specialis)“ (Radica, 2018).

Ovršnim zakonom (NN 112/12) uređuje se *„postupak po kojemu sudovi i javni bilježnici provode prisilno ostvarenje tražbina na temelju ovršnih i vjerodostojnih isprava (ovršni postupak) te postupak po kojemu sudovi i javni bilježnici provode osiguranje tražbina (postupak osiguranja), ako posebnim zakonom nije drukčije određeno“* (čl. 1 Ovršnog zakona, NN 112/12). Nadalje, ovim Zakonom uređuju se i

„materijalnopravni odnosi koji se zasnivaju na temelju ovršnih postupaka i postupaka osiguranja“ (NN 112,12, čl. 1).

U postupku provođenja ovršnog postupka primjenjuju se odredbe Općeg poreznog zakona, odredbe Ovršnog zakona, Zakona o provedbi ovrhe na novčanim sredstvima, Zakona o doprinosima kao i Zakona o općem upravnom postupku (Ministarstvo financija Republike Hrvatske, 2015.).

Bitno je u ovršnom postupku definirati predmet ovrhe. To su ovršenikove stvari i prava na kojima se ovrha može provesti kao npr. plaća, novac na računima, nekretnine, pokretnine, dionice, udjeli u trgovačkim društvima i dr., no zakonom je određeno koji su predmeti izuzeti od ovrhe i ne mogu biti predmet ovrhe, te stvari na kojim je ovrha ograničena (Marković i Plevko, 2018.). Tako se ovrha npr. ne može provesti na odjeći, obući namještaju i dr. zakonom navedenim pokretninama ovršenika ako je fizička osoba, te npr. na alatima i strojevima koji su obrtniku nužni za obavljanje upisane djelatnosti.

Prilikom provede ovrhe potrebno je pridržavati se određenih načela. Prema Šinkoviću (2013) ona su sljedeća: načelo zabrane prekomjernosti, načelo zaštite dostojanstva, načelo specijalne i generalne egzekucije te načelo transparentnosti imovine ovršenika odnosno protivnika osiguranja.

Načelo zabrane prekomjernosti odnosno načelo primjerenosti ovršnih mjera – prema ovom načelu se u imovinu ovršenika zadire samo u mjeri koja je nužna kako bi se postigao cilj. Službeno tijelo prvo plijeni sredstva na računima do visine duga ovršenika. Ako se tim putem ne može namiriti dug, provodi se pljenidba na pokretninama, a kasnije i nekretninama, ali samo do visine vrijednosti duga.

- Načelo zaštite dostojanstva – propisuje kako se u svrhu provođenja ovrhe nad imovinom ovršenika ne smije oštetiti ljudsko dostojanstvo i zbog toga se ne smije provesti ovrha na stvarima koje spadaju u kategoriju:

- „odjeća, cipele, rublje i drugi predmeti za osobnu uporabu, posteljina, posuđe, pokućstvo, štednjak, hladnjak, televizor, radio prijemnik i druge stvari za kućanstva ako ih ovršenik i članovi njegova kućanstva trebaju za zadovoljavanje osnovnih životnih potreba,

- hrana i ogrjev za potrebe ovršenika i članove njegova kućanstva,
- radna i rasplodna stoka, poljoprivredni strojevi i drugo radno oruđe koje ovršenik kao poljoprivrednik treba za rad na svom gospodarstvu, te sjeme za uporabu i hranu za stoku potrebnu do sljedećeg razdoblja prinosa žetve, kosidbe i sl.,
- knjige i druge stvari koje ovršenik treba za obavljanje svoje znanstvene, umjetničke ili druge djelatnosti,
- alat, oruđe, strojevi i drugi predmeti koji su ovršeniku – fizičkoj osobi koja samostalno obavlja djelatnost nužni za obavljanje njegove upisane djelatnosti, te sirovine i
- pogonsko gorivo za tri mjeseca“.
- Načelo specijalne i generalne egzekucije – ovrha se mora provesti razmjerno dugu ovršenika i ne može se izvršiti sva imovina, već samo točno određene njegove stvari.
- Načelo transparentnosti imovine ovršenika odnosno protivnika osiguranja – ovrhovoditelji mogu dobiti podatke o imovini ovršenika od strane državnih tijela i drugih pravnih osoba koje vode evidenciju o tome (Triva, 1984.).

3.2. Provedba Ovrhe prije novog ovršnog zakona

Naime, prema Ovršnom zakonu iz 2011. godine, člancima 125. i 126. koji su na snazi od 1. siječnja 2011., a reguliraju zapljenu računa na temelju zadužnice i bjanko zadužnice, „*ovrha je isprava koja ima učinak pravomoćnog rješenja da se radi naplate tražbine određenoga vjerovnika zaplijene svi računi koje ima kod banaka te da se novac s tih računa isplaćuje vjerovniku*“ (Čl. Ovršnog zakona 125.), mora biti potvrđena kod javnog bilježnika odnosno više nije dovoljno kod javnog bilježnika ovjeriti samo potpis na zadužnici.

Od 1. siječnja 2011., sukladno Zakonu o provedbi ovrhe na novčanim sredstvima, Financijska agencija provodi ovrhe na novčanim sredstvima poslovnih subjekata i građana po svim računima i oročenim sredstvima u svim bankama, prema osobnom identifikacijskom broju ovršenika i bez njegove suglasnosti. Na temelju zaprimljenog rješenja o ovrsi, FINA daje nalog banci kod koje ovršenik ima otvoren

jedan ili više računa, da prema podacima koji su navedeni u nalogu, izvrši pljenidbu novčanih sredstava na računu ovršenika odnosno da izvrši plaćanje sa računa ovršenika na uplatne račune navedene u rješenju o ovrsi.

Izglasavanjem ovog zakona, posao ovrhe se prebacio sa banaka na FINA-u, što je rasteretilo bankarski sustav a FINA je dobila nove ovlasti. Nadalje, ovaj zakon i dalje nije riješio problem blokiranih, dapače stvari su ostale praktički nepromijenjene sve do 2018. godine

3.3. Zakon o otpisu dugova fizičkim osobama

Novim zakonom o otpisu dugova fizičkim osobama, koji je stupio na snagu 21. srpnja 2018. godine, nastoji se riješiti problem insolventnosti fizičkih osoba koje se susreću sa teškoćama u svakodnevnom životu jer su njihova primanja blokirana zbog dugovanja prema raznim vjerovnicima.

Vlada u Prijedlogu Zakona navodi da se od početka 2011. godine broj ovrha i iznos duga za koje se provodi ovrha na novčanim sredstvima fizičkih osoba povećao budući da je do tada bilo vrlo teško, gotovo nemoguće, provesti ovrhu na računima građana, a što je omogućeno centraliziranim sustavom putem Financijske agencije. FINA je ovlast provođenja ovrha dobila na temelju Zakona o provedbi ovrhe na novčanim sredstvima (NN 91/10, 112/12), a ovrha se provodi po svim računima ovršenika koje ovršenik ima otvorene u bilo kojoj banci u Republici Hrvatskoj, osim na računima odnosno sredstvima koja su izuzeta od ovrhe.

izglasavanjem novog Zakona o provedbi ovrhe na novčanim sredstvima, koji je stupio na snagu 4. kolovoza 2018. godine, automatizmom se prestala provoditi ovrha po osnovama za plaćanje koje su bile evidentirane u Očevidniku redosljeda osnova za plaćanje na teret ovršenika fizičke osobe, a koje se nisu naplatile u cijelosti u roku od tri godine od datuma primitka u Finu i po kojima nije bilo nikakvih naplata posljednjih šest mjeseci.

Ključne promjene koje je donio novi ovršni zakon su:

- Sudska nadležnost postaje pravilo
- Izuzimanje javnih bilježnika iz postupka
- Brži, učinkovitiji i jeftiniji postupak
- Elektronička komunikacija i obrasci

- Dostava poštom, oglasnom pločom i na e-građani
- Centralizirana provedba ovrhe
- Proširen krug primanja izuzetih od ovrhe
- Zaštita dostojanstva ovršenika
- Bez deložacija u zimskom roku
- Ovrhe na nekretninama tek od 40 000 kuna

Novi ovršni zakon predviđa da se visina troška donošenja i provedbe rješenja o ovrsi određuje Vladinom uredbom ovisno o vrijednosti predmeta spora. Tako će za predmete vrijedne do 5000 kuna naknada iznositi 200 kuna uz 30 kuna sudske pristojbe, odnosno ukupni trošak bio bi 230 kuna. Za predmete vrijednosti iznad 5000 kuna trošak bi iznosio 350 kuna – 300 kuna za naknadu i 50 kuna za sudsku pristojbu.

Više se neće moći ovršiti:

- božićnica,
- uskrsnica,
- regres,
- jubilarne nagrade,
- prigodne nagrade za rad,
- terenski i pomorski dodaci,
- dnevnice i naknade za službeni put u inozemstvo,
- sindikalna socijalna pomoć i pozajmice,
- naknada za korištenje privatnog automobila u privatne svrhe,
- naknada za odvojeni život i
- naknade žrtvama kaznenih djela.

3.4. Zakon o interventnim mjerama u ovršnim i stečajnim postupcima za vrijeme trajanja posebnih okolnosti

Uslijed posebnih okolnosti uzrokovanih epidemijom koronavirusa novi ovršni zakon nije izglasan a prve nove odredbe prošlogodišnje predložene promjene ovoga zakona trebale su stupiti na snagu 1. srpnja 2020. godine. Sabor je 17. travnja izglasao Zakon o dopuni Zakona o provedbi ovrhe na novčanim sredstvima te 30. travnja Zakon o interventnim mjerama u ovršnim i stečajnim postupcima za vrijeme trajanja posebnih okolnosti. Određen je zastoj provedbe ovrhe na računima fizičkih osoba koju provodi

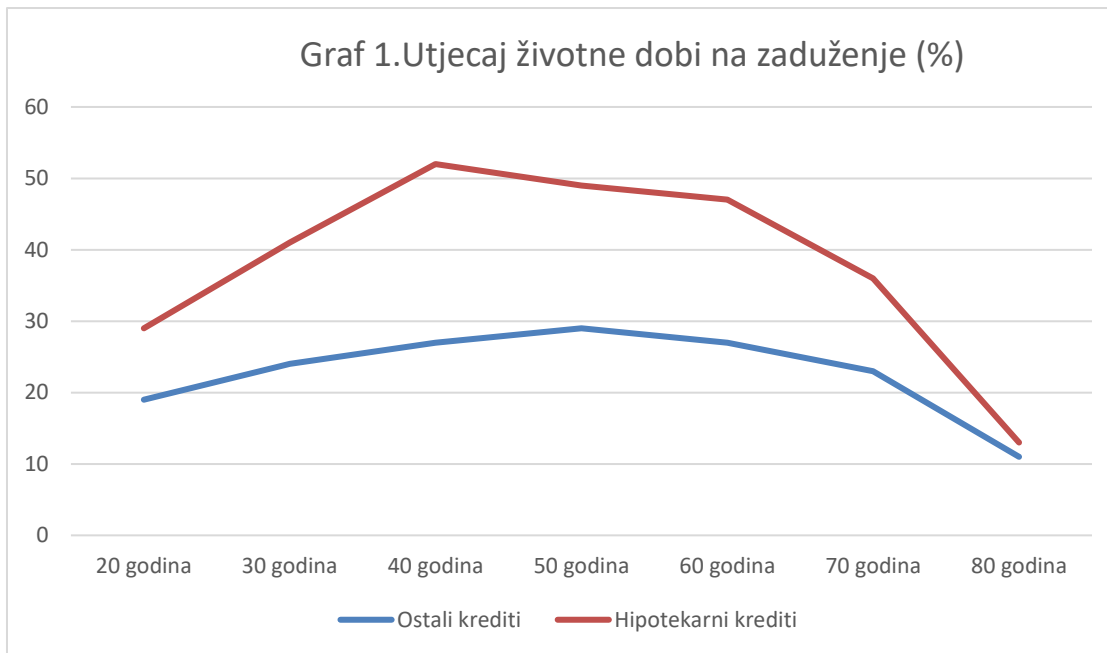
FINA za vrijeme posebnih okolnosti, odnosno tri mjeseca od stupanja na snagu tog zakona. Nadalje, određeno je da za vrijeme posebnih okolnosti ne teče zatezna kamata. Hrvatska vlada je produžila obustavu ovrha do jeseni, odnosno i do godine dana ako se radi o moratoriju na otplatu kredita. Oko 350 tisuća građana je direktno zahvaćeno ovom mjerom bilo da je riječ o zaštiti od ovrha ili moratorija na otplatu kredita ili leasinga.

4. ANALIZA BLOKIRANIH I POSLJEDICA NA STANDARD

Teorija koja objašnjava ponašanje potrošača je strukturirana na temelju teorije životnog ciklusa (Modigliani i Brumberg 1954), koja opisuje kako potrošači alociraju njihovo vrijeme, novac i trud u pogledu zaduživanja, štednje, te potrošnje te kako donose životne odluke. Za očekivati je da mlađi građani, odnosno mlađa kućanstva, imaju veće potrebe za zaduživanjem, koje im omogućuje da potrošnju iznad njihovih mogućnosti. Nadalje, njihova potreba za zaduživanjem je povećana do 40-ih godina te od tada pa na dalje potreba za zaduživanjem opada (Graf 1.). (Cox i Jappelli 1993). Prema Miltonu Friedmanu, pojedinac koji očekuje veće prihode kroz život, povećava svoju potrošnju, što mu omogućuje veće zaduživanje. Dakle jedan od glavnih kriterija je prihod pojedinca/kućanstva u pogledu zaduživanja (Friedman 1957).

Socioekonomski faktori igraju bitnu ulogu u zaduživanju, osim dobi i prihoda, primjerice, veličina obitelji igra veliku ulogu što su pokazale brojne studije. Logika ove teze je što veća obitelj, to su veći troškovi kućanstva, što će posljedično dovesti do većeg zaduživanja kućanstva. Studije pokazuju da ljudi koji su zaposleni ili samozaposleni su skloniji zaduživanju od onih nezaposlenih ili umirovljenih. Primjerice zaposleni u javnom sektoru imaju veći dug od zaposlenih u privatnom sektoru. Mnoge studije ukazuju da obrazovanje ima veliku ulogu, veći stupanj obrazovanja pruža mogućnost većeg prihoda u budućnosti i implicira na veću financijsku pismenost (Godwin 1998).

Hrvatska je zemlja koja je obilježena velikim dugom kućanstava, što je rezultiralo brojnim blokiranim računima građana, a koji su zbog nedostatka novčanih sredstava ili ostanka bez posla bili u nemogućnosti plaćati svoje dospjele obveze. Danas je u Hrvatskoj zaposleno 1 528 500 građana, 151 433 nezaposlenih i 237 311 blokiranih građana do donošenja interventnog zakona o stopiranju ovrha. Navedeni podaci govore u prilog činjenici da $\frac{1}{4}$ radno aktivnog stanovništva hrvatske financira cijelu populaciju, pa nije iznenađujuća situacija teških egzistencijalnih uvjeta i nastanka blokiranih računa te provedbe ovrha.

Izvor: www.hnb.hr, pristupljeno, 17.09.2020. godine

Na Grafu 1. je prikazan utjecaj životne dobi na zaduženje, odnosno trend zaduživanja kućanstva kroz životni ciklus. Mlađa kućanstva se zadužuju kako bi osigurala normalne životne uvjete, te se zadužuju iznad svojih mogućnosti. Trend zaduživanja pokazuje da se kućanstva zadužuju do 40-ih godina, te na dalje krivulja opada jer se smanjuje potreba za trošenjem.

4.1. Analiza uzroka prezaduženosti građana

Tijekom 2000-ih godina, razina zaduživanja građana Republike Hrvatske je porasla značajno, rezultirajući godišnjom stopom rasta u prosjeku od 20 posto u periodu od 2001. godine do 2008. godine. Sličan uzorak porasta dugova je bio prisutan u ostalim srednjim te istočnim zemljama Europe. Nadalje, period krize te period nakon krize je bio karakteriziran umjerenim padom novog zaduživanja, zbog već postojećeg velikog dugovanja građana te zbog problema u otplati dugovanja.

U posljednjem razdoblju, dugovanja građana su se „oporavila“, današnji rast je daleko od nekontroliranog rasta iz perioda 2000-ih godina, što predstavlja minimalan rizik od eksplozije duga koji bi predstavljao velike gubitke za kreditne institucije te za kućne budžete.

U uvjetima recesije zaduživanje građana se usporilo zbog pada prihoda, nezaposlenosti, potrošačkog pesimizma i nesigurnosti, no izlaskom iz krize, trend

kretanja zaduživanja kućanstva se promijenio u pozitivnom smjeru osnažen gospodarskim rastom te potrošačkim optimizmom, sa snažnom stopom rasta nestambenih kredita.

Pouzdanje potrošača je jedan od glavnih činitelja rasta potražnje za potrošačkim i stambenim kreditima u 2019. Godini. U 2020. godini primjećujemo nešto čvršću politiku banaka prema kreditiranju klijenata uslijed Koronakrize no za to još čekamo podatke. Nadalje, udio nenaplativih kredita kontinuirano pada te prema podacima HNB-a iz 2019. Godine oni iznose oko 10 posto što nas svrstava u sredinu ljestvice Europske Unije po nenaplativosti kredita.

Tablica 2. Udio kredita (2019. Godina)

	Iznos kredita (mlrd. Kn)	Udjel u ukupnim kreditima	Promjena u godinu dana (%)
Gotovinski nenamjenski kredit	50,39	20,00%	11,1%
Kredit lokalnoj državi	4,64	1,8%	10,3%
Kredit središnjoj državi	36,99	14,7%	6,9%
Stambeni kredit	54,92	21,8%	6,3%
Kredit po kreditnim karticama	3,67	1,5%	4,6%
Kredit gospodarstvu	73,36	29,2%	0,9%
Prekoračenja po transakcijskim računima	6,55	2,6%	-2,1%
Ostali kredit	21,00	8,3%	-4,0%
Ukupno	251,53	100,00%	4,5%

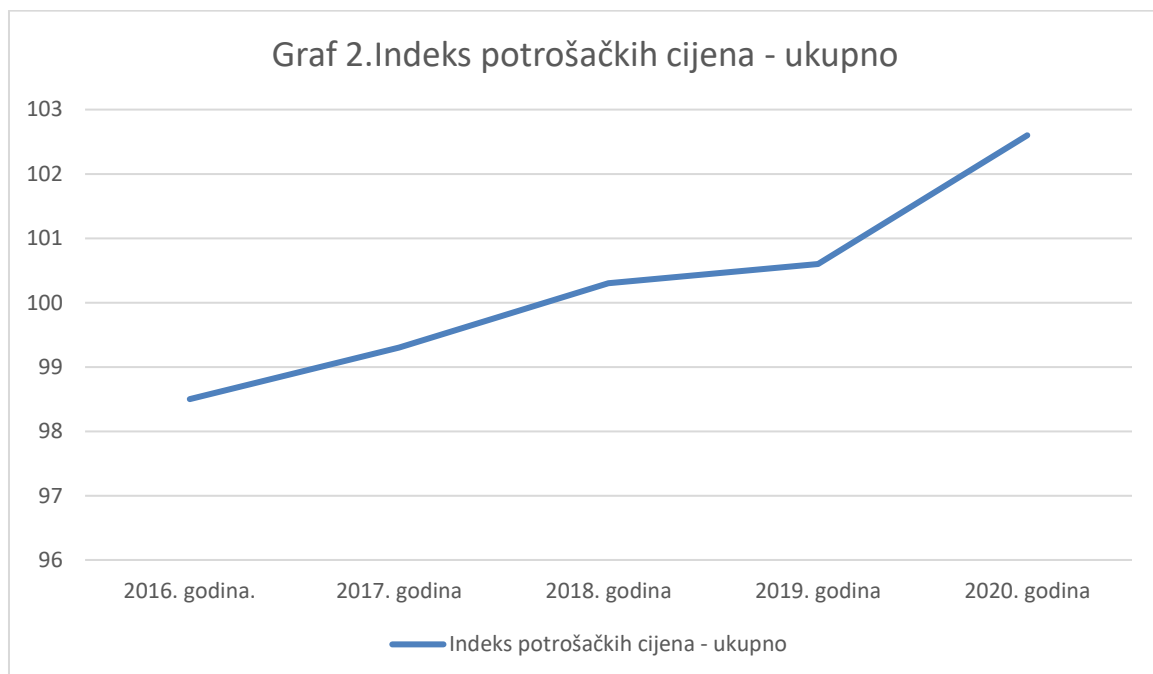
Izvor: www.hnb.hr, pristupljeno 17.09.2020. godine

U tablici 2. Prikazane su iznosi kredita za 2019. godinu, gotovinski nenamjenski krediti bilježe rast u odnosu na prošle godine te su dostigli 20 posto udjela u ukupnim kreditima kućanstva, rast od 11.1% u odnosu na prošlu godinu pokazuje potrošački optimiziran uzrokovan niskim kamatama na kredite. Kontinuiran rast kredita u uvjetima gospodarske ekspanzije je pozitivan trend, no međutim u uvjetima recesije dovodi do izazova za zajmoprimce u pogledu vraćanja kredita. Stambeni krediti rastu ipak sporije,

no zbog državnih subvencija bilježe udio od 21.8 posto u ukupnim kreditima. Realni sektor ipak bilježi najveći udio u ukupnoj sumi no primjećen je trend stagnacije u zaduživanju. Krediti se dijele svima zbog povoljne monetarne klime na financijskom tržištu.

4.2. Analiza troškova života u Republici Hrvatskoj

U Hrvatskoj, određeni troškovi života rastu zbog pristika potražnje uslijed gospodarskog oporavka te porasta plaća. Naime, nakon 2016. godine, građani su se počeli zaduživati uslijed porasta potrošačkog optimizma što je rezultiralo i porastom duga. Redom su se oporavile maloprodaja, građevinski sektor, sektor financijskih usluga, gospodarstvo u cjelini.

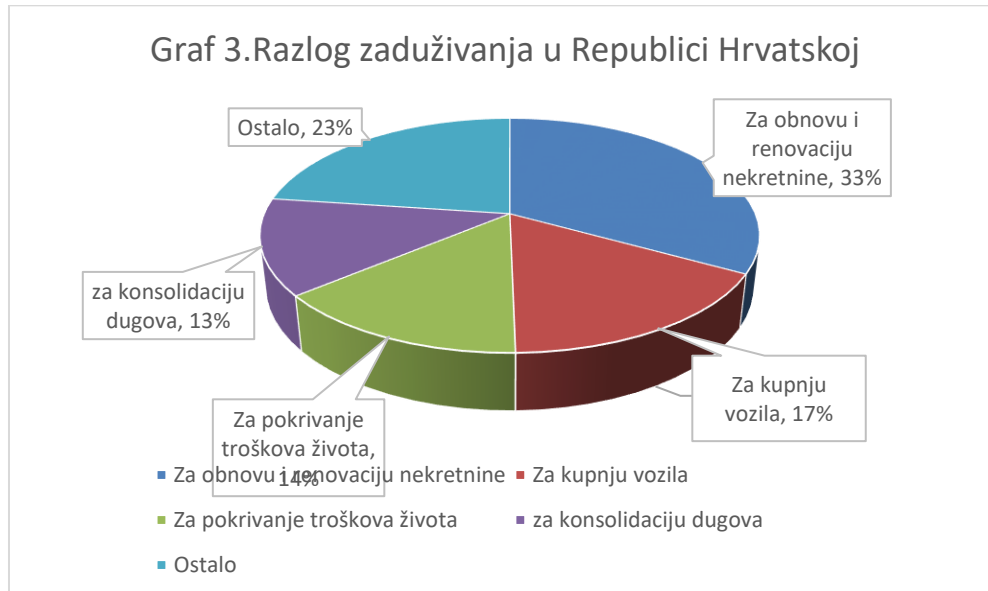

Izvor: www.dzs.hr, pristupljeno 18.09.2020. godine

Na Grafu 2. primjećujemo da se indeks cijena nije mijenjao u skladu sa porastom potrošnje, zbog spore reakcije cijena na promjene na tržištu (cijene se sporo mijenjaju u dugom roku). Iako mnogi tvrde da su troškovi života porasli, kretanje indeksa cijena to demantira, porasle su samo određene kategorije troškova, dok su se neke kategorije smanjivale. Nadalje, rast neto plaća u Hrvatskoj je veći u odnosu na rast cijena, nastaje kompenzacija između rasta cijena i dohotka jer potrošaču unatoč rastu cijena ostaje na raspolaganju višak novca na raspolaganju. U kontekstu rasta troškova života, možemo govoriti samo o porastu cijena nekretnina na tržištu.

4.3. Razlozi zaduživanja

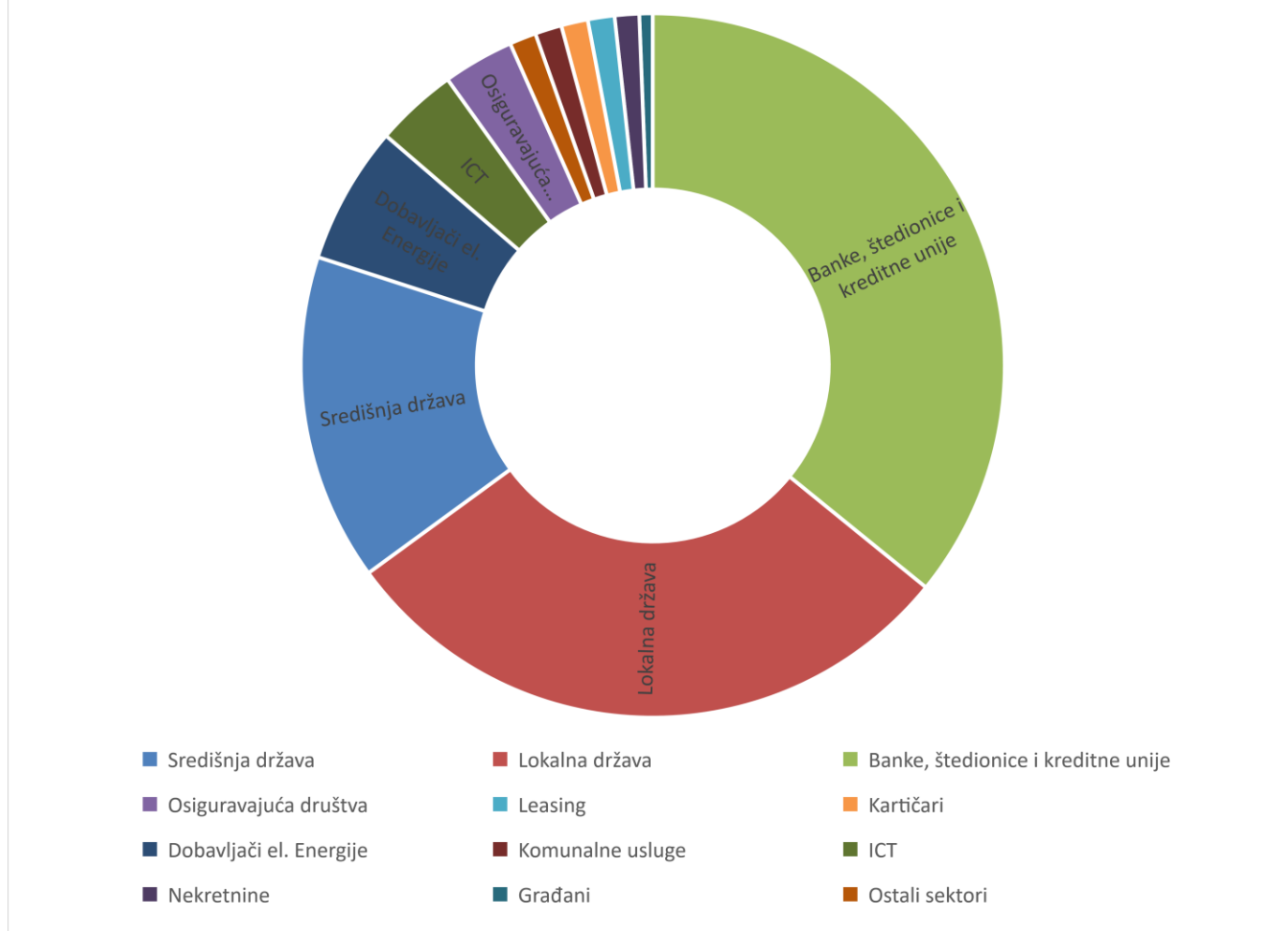
Građani u Republici Hrvatskoj se zadužuju iz nekoliko razloga.

Izvor: https://www.hnb.hr/documents/20182/2612931/yes14_Rosan-Zauder.pdf, pristupljeno 17.9.2020. godine.

Na grafu 3. su prikazani najčešći razlozi zaduživanja (radi se o nehipotekarnim kreditima) kao što su potrebe za obnovu i renovaciju nekretnine sa najvećim udjelom od 33 posto, zatim slijede potrebe za kupnjom vozila ili drugog prijevoznog sredstva u iznosu od 17 posto, za pokrivanje troškova života u iznosu od 14 posto, za konsolidaciju i reprogram postojećih dugova 13 posto te na ostale razloge otpada 23 posto

Graf 4. Vrijednosni udjeli ovrha prema sektorima vjerovnika 30.09.2018. godine

Izvor: <https://arhivanalitika.hr/blog/ovrhe-racuna-gradana-kako-se-najvise-smanjio-ovrseni-dug-najvecih-duznika/>, pristupljeno 18.09.2020. godine.

Struktura duga prikazana na grafu 4. pokazuje da građani najviše duguju bankama, štedionicama te kreditnim unijama sa udjelom od 35.1 posto duga, zatim slijedi lokalna država sa 28.5 posto duga, središnja država sa 14,7 posto duga, ostatak duga koji je malo viši od 20 posto pripada kartičnim kućama, dobavljačima električne energije, ICT sektoru, osiguravajućim društvima te ostalim sektorima. Trend je pokazao da je došlo do najvećeg smanjenja duga prema bankama te nešto u manjoj mjeri prema ostalim sektorima. Može se zaključiti da se udjel ovršenih dugova prema kreditnim institucijama smanjio dok se povećao udio dugova prema središnjoj državi.

4.4. Analiza blokiranih građana te posljedice na standard

Godine 2019. zbog neizvršenih osnova za plaćanje u blokadi je bilo 237.311 građana, s ukupnom glavnicom duga od gotovo 16,8 milijardi kuna, kao i 17.903 poslovna subjekta, s glavnicom duga od 5,9 milijardi kuna (FINA, 2020.). Broj blokiranih građana je u odnosu na studeni smanjen za 4.496 ili 1,9 posto, a vrijednost njihovih neizvršenih osnova za plaćanje (samo glavnica duga) bila je manja za 118,4 milijuna kuna, ili 0,7 posto.

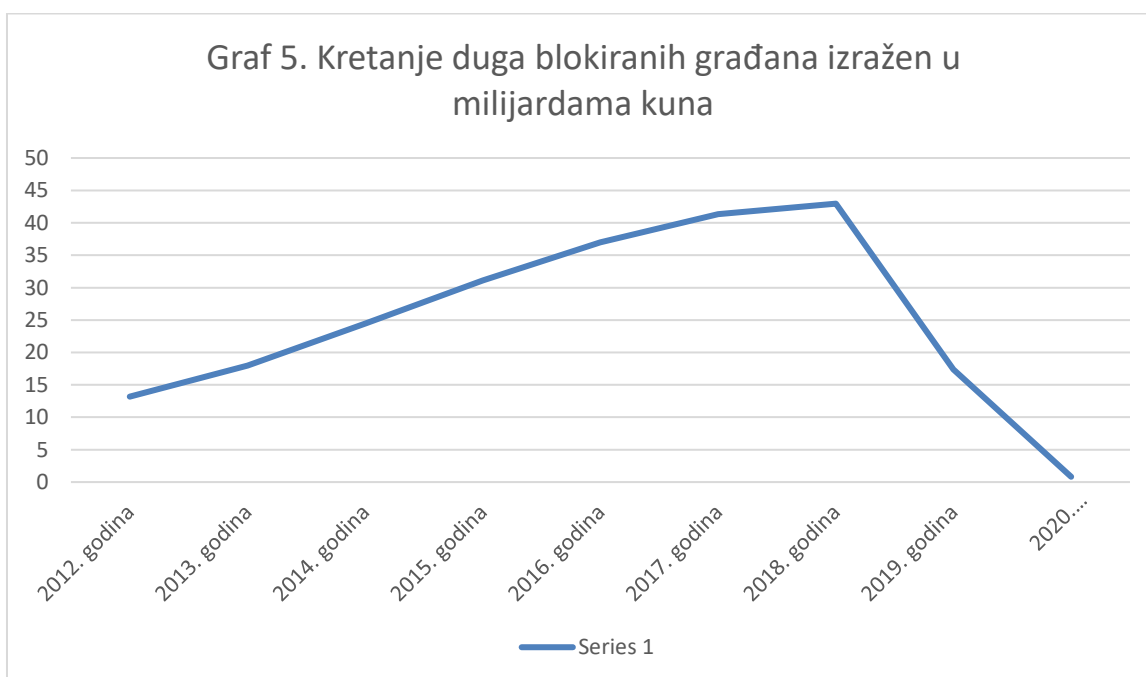
Pribroji li se glavnici od 16,8 milijardi kuna i dug po kamatama od 6,6 milijarde kuna, ukupan dug blokiranih građana krajem prosinca prošle godine iznosio je 23,4 milijarde kuna, što je za 185 milijuna kuna manje nego krajem studenog prošle godine. Najveći dio duga, u iznosu od 6 milijardi kuna (bez kamata), odnosio se na dug građana prema financijskom sektoru (bankama, štedionicama, kreditnim unijama, leasing, factoring i osiguravajućim društvima te tvrtkama čija je djelatnost kartično poslovanje), što je udio od 35,7 posto (FINA, 2020.).

Analiza duga građana po iznosu pokazuje, pak, da velik broj blokiranih građana duguje do 10 tisuća kuna. Njih je krajem siječnja bilo 119.444 ili 36,3 posto svih blokiranih. Njihova ukupna dugovanja iznose 447,7 milijuna kuna i čine tek nešto više od jedan posto ukupnih dugova svih blokiranih građana na kraju prvog ovogodišnjeg mjeseca. Najveći udio u ukupnim dugovanjima, od gotovo 85 posto, imaju građani čiji su dugovi veći od 100 tisuća kuna, a čiji je udio u broju blokiranih istodobno najmanji i iznosi 17,3 posto (57.160 građana).

IZVOR: https://www.fina.hr/novosti/-/asset_publisher/pXc9EGB2gb7C/content/pregled-blokiranih-gra-ana-po-vjerovnicima-i-rocnosti-stanje-30-9-2019-, pristupljeno 20.09.2020.g.

Na grafu 4. je grafički prikazan broj blokiranih građana čiji je dug veći od milijun kuna. 1.468 građana (udio u broju blokiranih građana 1.0%), a 31. prosinca 2018. godine bilo ih je 1.575. Njihov je dug 30. rujna 2019. godine iznosio 6,7 milijardi kuna (udio u ukupnom dugu građana 40,0%), a 31. prosinca 2018. godine, 7,3 milijarde kuna.

Izvor:http://www.nhs.hr/gospodarstvo/pokazatelji/nepodmireni_nalozi_gradjana/?od=201201&do=202006, pristupljeno 16.9.2020. godine

Na grafu 5. je prikazano kretanje duga građana od siječnja 2012. godine kada je iznosio 13,20 milijardi kuna te su u blokadi bile 211 324 osobe, do lipnja 2020. godine. Dug je rastao u kontinuitetu do sredine 2018. godine dostignuvši svoj vrhunac u iznosu od 43,29 milijarde kuna, ostavivši u blokadi 323 758 osoba, kada je izglasana dopuna zakona o ovrsi te stupanjem na snagu nove dopune ovršnog zakona, dug je počeo opadati u kontinuitetu kroz 2019. godinu iznosivši 17,39 milijardi kuna. 2020. godine, uslijed epidemije uzrokovane Koronavirusom, nastupio je moratorij na ovrhe, te je u lipnju u blokadi bilo 9411 građana sa iznosom duga od 0,82 milijarde kuna. S obzirom da odgoda ovrha uzrokovana Koronavirusom traje do jeseni 2020. godine, pojedini analitičari smatraju da će doći do naglog povećanja broja blokiranih te eksplozije duga uzrokovane moratorijem na otplatu. Neki od prijedloga su obročne otplate duga vjerovnicima što bi dalo određen rok dužnicima da konsolidiraju svoje obveze prema vjerovnicima.

Nadalje, izglasavanjem novog Zakona o provedbi ovrhe na novčanim sredstvima, koji je stupio na snagu 4. kolovoza 2018. godine, automatizmom se prestala provoditi ovrha po osnovama za plaćanje koje su bile evidentirane u Očevidniku redoslijeda osnova za plaćanje na teret ovršenika fizičke osobe, a koje se nisu naplatile u cijelosti u roku od tri godine od datuma primitka u Finu i po kojima nije bilo nikakvih naplata posljednjih šest mjeseci. Po toj se osnovi djelomično ili u cijelosti prestala provoditi ovrha po osnovama za plaćanje za 225.322 ovršenika (Fina 2019).

5. SUSTAV SPRJEČAVANJA OSOBNE PREZADUŽENOSTI

Mjere koje mogu pomoći u borbi protiv prezaduženosti, se razlikuju od zemlje do zemlje. Mjere su najčešće preventivne prirode iako postoje i one mjere koje bi u teoriji spriječile pojedinca u prekomjernom zaduživanju. Mjere moraju postojati na obje strane, na strani vjerovnika i na strani dužnika. Odgovorno zaduživanje je prioritet stoga je potrebno raditi na osvještavanju dužnika o utjecaju duga kroz financijsku pismenost. Uvođenje penala za kašnjenje ili neplaćanje može poslužiti kao mjera ukoliko se upozori dužnika prije potpisivanja ugovora. Nadalje, transparentnost od strane vjerovnika je od ključne važnosti, kako bi dužnik bio upoznat sa svim sastavnicama ugovora kojeg potpisuje. Primjerene procedure ocjene kreditne sposobnosti dužnika sprječavaju problem sa dugovima, kao i reakcija banke na rane signale potencijalnih problema.

5.1. Preventivne mjere koje mogu pomoći u sprječavanju osobne prezaduženosti

Financijska pismenost – Financijsko obrazovanje potrošača postalo je sve važnije zbog sve složenijih financijskih proizvoda i usluga u rastućim i sve dinamičnijim financijskim tržištima. Financijska pismenost potrebna je kako bi potrošači mogli lakše donositi utemeljene odluke o financijskim proizvodima i uslugama te izrađivati osobne ili obiteljske proračune u skladu sa svojim potrebama. Također, financijsko opismenjavanje potrošača doprinosi većoj osviještenosti o različitim rizicima i mogućnostima prilikom donošenja odluka o osobnim ili obiteljskim financijama.

Financijska pismenost:

- poboljšava dužnikovu sposobnost u razumijevanju dostupnih informacija kako bi mogao bolje procijeniti svoje odluke u pogledu zaduživanja.
- Stvara svjesnost o posljedicama loših financijskih odluka
- Poboljšava dužnikove sposobnosti u razumijevanju i korištenju instrumenata dizajniranih da umanje negativne utjecaje nepredviđenih događaja

Savjetovanje o dugovanju – Pruža dužnicima informacije neophodne za uspješno vođenje kućnih financija u pogledu potrošnje, štednje i zaduženja.

- Poboljšava sposobnost pojedinca za procjenom posljedica prekomjerne potrošnje i loših životnih navika podizanjem razine znanja o vođenju kućnih financija
- Pomaže pojedincima u odabiranju ispravnog instrumenta u borbi protiv nepredviđenih događaja

5.1.1. Preventivne mjere za zajmodavce

Važnost mjera za zajmoprimca je proporcionalna važnosti mjera za zajmodavce iz razloga što zajmodavac snosi dio odgovornosti dužnikove prezaduženosti. Svim stranama u dužničko-vjerovničkom odnosu je u interesu da ispunjavaju svoje obveze. Dakle, zajmodavci moraju raditi na prevenciji u pogledu izdavanja loših zajmova. Transparentnost informacija je od ključne važnosti jer pruža uvid zajmoprimcima u točne informacije koje se odnose na zajam.

Kreditni zavodi – (U Hrvatskoj ekvivalent HROK – Hrvatski registar obveza po kreditima) Korištenjem informacija kreditnih zavoda, zajmodavci mogu procijeniti rizik odobrenja kredita zajmoprimcu. Ove informacije mogu dovesti do odbijanja zahtjeva za zajmom jer zajmoprimac nije u stanju vraćati traženi zajam.

Upravljanje zaostalim potraživanjima – Fleksibilna i ažurna rješenja koja služe za otkrivanje i sprječavanje nastanka prekomjernog duga u ranoj fazi povećava šansu da taj dug bude naplaćen u cjelosti i prema planu otplate.

5.2. Financijska pismenost u Republici Hrvatskoj

Usljed snažnog razvoja financijskog tržišta u republici Hrvatskoj, građanima je na raspolaganju širok broj financijskih usluga što ih pruža tržište, to ih dovodi u situaciju da moraju donositi veliki broj odluka u kratkom vremenu što može zapravo predstavljati problem. Slaba financijska pismenost je dijelom razlog velikog broja ovrha u Republici Hrvatskoj. U Hrvatskoj do sada nije provedeno strukturirano i sveobuhvatno financijsko obrazovanje. Svjetska banka je objavila analizu Hrvatska – Dijagnostički pregled zaštite potrošača i financijske pismenosti, u kojoj navodi da u Hrvatskoj nedostaje sustavni program provedbe financijskog obrazovanja. Financijska pismenost te informiranje o financijskim proizvodima provode se neredovito, a tisak i javna

priopćenja na temu financijske pismenosti su "više senzacionalističke nego analitičke i informativne prirode" (Svjetska banka,2010).

Globalna financijska kriza ujedinila je krovne organizacije i dala im dodatni impuls za suradničko zalaganje u promicanju financijske pismenosti. OECD, Svjetska banka i Europska komisija pozicionirale su se kao najistaknutiji zagovarači financijske pismenosti koji su pokrenuli provedbu financijskog obrazovanja. S obzirom da se financijske odluke pojedinaca odražavaju i na stagnaciju ili razvoj gospodarstva pojedine zemlje, financijsko obrazovanje primarno je odgovornost države. Hrvatska je po uzoru na europska i svjetska iskustva identificirala potrebu za provedbom financijskog obrazovanja. Vlada je usvojila Nacionalni strateški okvir financijske pismenosti potrošača za razdoblje od 2015. do 2020. godine, a potom osnovala Operativnu radnu grupu koja redovito svake godine identificira mjere i aktivnosti za unaprjeđivanje financijske pismenosti građana.

Prvo ispitivanje financijske pismenosti građana Republike Hrvatske je provedeno potkraj 2014. godine od strane Ekonomskog Instituta Zagreb, putem ankete na reprezentativnom uzorku od 900 građana u dobi od 18 i 60 godina. Rezultati su pokazali da Hrvati od maksimalna 22 boda koja su mogli postići, prosječno osvajaju 14 bodova. Istraživanje pokazalo znatnu razliku u financijskoj pismenosti između ispitanika sa visokim, srednjim obrazovanjem ili bez obrazovanja. Nadalje, razlike su i u prihodovnoj skupini. Istraživanje je pokazalo da su muškarci u prosjeku financijski pismeniji od žena, te stariji građani od mlađih.

Istraživanje je pokazalo da je potrebno raditi na financijskoj pismenosti posebno kod mladih, te kod onih sa nižim prihodima. Po uzoru na ostale članice, vlada putem Ministarstva financija je napravila prve korake kroz strateške okvire no problem je u provedbi odluka no ostaje za vidjeti koliko su spremni na provedbu samih odluka.

6. ZAKLJUČAK

Završetkom tranzicijskog procesa u Republici Hrvatskoj došlo je do strelovitog razvoja financijskog tržišta koji svakim danom nudi sve više financijskih usluga. Prosječan potrošač je suočen svakodnevno sa mnogobrojnim ponudama koje ga okružuju te je primoran donositi odluke na dnevnoj bazi. Zbog slabe financijske pismenosti prosječnog građanina, došlo je do eksplozije duga kućanstva što je rezultiralo prezaduženošću kućanstava/građana. Nadalje, većina stanovništva je prisiljena financirati tekuće obveze zaduživanjem, primjerice korištenjem dispozitivnih kredita, kreditnih kartica. Ovakav trend zaduživanja je primjećen uslijed pandemije Koronavirusa, došlo je do porasta duga prema kartičnim kućama, što govori u prilog da se prosječni građanin zadužuje kratkoročnim zajmovima kako mu se ne bi snizio životni standard.

Prelaskom iz centralno planske ekonomije u tržišnu, otvorenjem hrvatskog tržišta, došlo je do razvoja i ostalih grana privrede. Prosječan hrvatski građanin je htio biti u korak sa modernim čovjekom, te kako bi si omogućio stvari „neophodne“ za život, je često posezao za zajmovima u bankama te drugim financijskim institucijama koje su mu izgledale primamljivo. Iz psihološke perspektive, potrošačevi apetiti rastu s odmakom vremena, što je kao posljedicu imalo nekontrolirano zaduživanje građana. Pojavom krize, došlo je do naglog rasta nezaposlenosti što je mnoge građane ostavilo u nemogućnosti podmirenja svojih obaveza. Kako bi država zaštitila vjerovnike, donijela je ovršni zakon. Ovaj zakonski instrument naplate je gurnio u ponor nekoliko stotina tisuća građana od 2000-ih godina do danas. Neki građani su i preko 10 godina u blokadi sa dugom od nekoliko desetaka miliona kuna pa i više. Koliko je kompleksan problem prezaduženih/ovršenih građana, govori činjenica da je ovršni zakon mijenjan preko 20 puta bez nekih značajnih pomaka. Zadnje promjene su ipak rezultirale određenim pomacima uvođenjem instituta osobnog bankrota ili pak oprosta duga do 10 000,00 kuna, no to je još uvijek sve nedovoljno za rješenje problema.

Temeljem provedene analize nad brojnim izvorima informacija, sam argumentirao zašto dolazi do osobne prezaduženosti. Psihološki aspekti pojedinca igraju najveću ulogu u njegovom odlučivanju, kao i slaba financijska pismenost. U poglavlju 2, sam prikazao problem prezaduženosti/blokiranosti, koji nadilazi samo problem prezadužene osobe/kućanstva, to je politički, ekonomski,

pravni te u konačnici problem društva koji zahtjeva konsenzus svih društvenih struktura.

Ovršnim zakonom se pokušao riješiti problem sa pravnog aspekta, no međutim uzrokovao je dodatne probleme za prezadužene/blokirane izravno oduzimajući im ionako male priljeve sredstava na njihove račune. Do sada ni jedna vlada nije pokazala uistinu zainteresiranost za rješavanje ovog problema iako se kroz godine zakon mijenjao više od 20 puta. Ono što je potrebno su strukturne reforme ovršnog zakona. Iako se u zadnje 2. godine napravio određeni pomak, još uvijek je veliki broj građana u dugotrajnim blokadama sa velikim iznosom duga.

Osim ovršnog zakona, potrebno je raditi na financijskoj pismenosti građana, s obzirom da je prevencija najbolje rješenje za problem prezaduženosti. Europska Unija je napravila određene pomake po pitanju ovog problema postavljajući pravni okvir za rješavanje problema prezaduženosti, ostaje nam za vidjeti hoće li vladajući u Republici Hrvatskoj slijediti primjer iz Europske Unije.

LITERATURA

Knjige:

1. Anić, I. (2005.): *Hrvatska i komparativan javna uprava*, Masmedia, Zagreb.
2. Piketty, T. (2014.): *Kapital u 21.stoljeću*, Profil Knjiga, Zagreb
3. Šinković, Z. (2013.): *Priručnik iz financijskog prava za internu upotrebu*, Sveučilište u Splitu, Split.
4. Triva, S.(1984.): *Sudsko izvršno pravo, Opći dio, 2. izd.*, Zagreb.

Znanstveni članci:

1. Barić, L. (2004.): *Provedba ovršnih mjera radi naplate poreznog duga*, *Porezni vjesnik*, 9/2004, str. 23 - 38
2. Cini, V. et. al. (2011): *Problem raspodjele dohotka i analiza siromaštva Republike Hrvatske*, *Ekonomski vjesnik*, Vol. XXIV, No. 1, str. 121 – 136
3. Jureša, V., Ivanković, D., Vuletić, G. (2000.) *The Croatian Health Survey – SF-36: General Quality of Life Assessment*. *Collegium Antropologicm*, 24: str.69-78.
4. Kožić, I. (2013.): *Kolika je sezonalnost turizma u Hrvatskoj?*, *Ekonomski vjesnik*, br. 2/2013, str. 470-480.,
5. Marković, N., Plevko, N. (2018): *Vodić kroz ovršni postupak*, br.1/2018, str. 7.
6. Šverko B., Galić Z., Maslić Seršić D.: *Nezaposlenost i socijalna... Rev. soc. polit.*, god. 13, br. 1, str 1-14, Zagreb 2006.
7. Nestić, D. (2014.): *Ekonomske nejednakosti u Hrvatskoj*, *Ekonomski institut Zagreb.*, br.3, str 17-19.
8. Radica, V. (2018.): *Načela provedbe ovrhe u poreznom postupku*, *Porezni vjesnik*, br. 10/18, *Institut za javne financije*, Zagreb, str. 98.
9. Radica, V., Rudić, D. (2017.): *Novosti u ovršnom postupku*, *Porezni vjesnik br. 11/17*, *Institut za javne financije*, Zagreb. Str 13.
10. Braš Roth, Michelle i dr. (2014) *PISA 2012: Financijska pismenost*. Zagreb: Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja – PISA centar. Chen, str. 8, 13.
11. Haiyang i Volpe, Ronald (2002): *Gender Differences in Personal Literacy Among College Students*. *Financial Services Review* 11 (3): 289-307.

12. Haas. (2006): *Household Over-indebtedness: Understanding its Extent and Characteristics of those Affected*, str. 80.
13. *Effects of Household Debt: A Global Perspective. IMF Working Papers* WP/18/76. (2015), str. 115, 117, 123.
14. Shicks (2014): *Over-Indebtedness in Microfinance – An Empirical Analysis of Related Factors on the Borrower Level*, str. 12.
15. Modigliani, F. and Brumberg, R.H. (1954) *Utility Analysis and the Consumption Function: An Interpretation of Cross-Section Data*. str. 12, 23.
16. Friedman (1957): *A theory of the consumption function*, str. 30.

Internet izvori:

1. .FINA (2020): *Izvršenje osnove za plaćanje* [Online], dostupno na <https://www.fina.hr/gradani/ovrha-na-novcanim-sredstvima>, (pristupljeno 05. rujna 2020.).
2. Hrvatski zavod za zapošljavanje (2020): *Registrirana nezaposlenost* [Online], dostupno na <https://statistika.hzz.hr/>, (pristupljeno 12. rujna.2020.).
3. Ministarstvo financija Republike Hrvatske (2015): *Metodologija rada u ovršnom postupku, Porezni vjesnik br. 11* [Online], dostupno na www.ijf.hr, (pristupljeno 04. rujna.2020.).
4. Ministarstvo pravosuđa (2020): *Ovrha* [Online], dostupno na <https://pravosudje.gov.hr/ovrha/6185>, (pristupljeno 05. rujna.2020.).
5. Nejednakost.hr (2020): *Nejednakosti u Hrvatskoj* [Online], dostupno na <http://nejednakost.cms.hr/wp-content/uploads/2016/09/NEJEDNAKOSTI-U-HRVATSKOJ-ekonomija.pdf>, (pristupljeno 04. rujna.2020.).
6. Turković, M. (2016.): *Prisilna naplata poreza* [Online], dostupno na <http://www.iusinfo.hr/DailyContent/Topical.aspx?id=15781>, (pristupljeno 05. rujna.2020.).
7. World statistics, (2020): *Gini index* [Online], dostupno na [https://world-statistics.org/indexres.php?code=SI.POV.GINI?name=GINI%20index%20\(World%20Bank%20estimate\)9](https://world-statistics.org/indexres.php?code=SI.POV.GINI?name=GINI%20index%20(World%20Bank%20estimate)9), (pristupljeno 05. rujna.2020).
8. <https://www.eizg.hr/istrazivanja/ocjena-financijske-pismenosti-u-hrvatskoj/505>
9. <https://pravosudje.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Dodaci%20uz%20vijesti/Izlaganje%20novog%20Ovr%C5%A1nog%20zakona-2.pdf>

10. BIS – *Department for Business, Innovation and Skill (2010)* [Online], *Over-indebtedness in Britain: no.1 45-47.*, (pristupljeno 10. rujna .2020.).
11. *Bank of England (2019), Financial Stability Report, No. 45, July*, [Online], (pristupljeno 18. rujna .2020.).
12. *WORLD BANK: PRESS RELEASE NO: 2018/130/DEC*, [Online], (pristupljeno 19. rujna 2020.).
13. *WORLD BANK: Does Financial Education Impact Financial Literacy and Financial Behavior, and If So, When*, (2010) [Online], (pristupljeno 20. rujna 2020.).
14. *COX&JAPPELLI, The Effect of Borrowing Constraints on Consumer Liabilities, 1993, vol. 25, issue 2, 197-213* [Online], (pristupljeno 20. rujna 2020.).

Zakoni i propisi:

1. *Opći porezni zakon*, NN 115/16 i 106/18
2. *Ovršni zakon*, NN 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17, čl. 1. čl. 125, 126., NN 91/10
3. *Zakon o provedbi ovrhe nad novčanim sredstvima*, Narodne novine br. 116/18.
4. *Zakon o interventnim mjerama u ovršnim i stečajnim postupcima za vrijeme trajanja posebnih okolnosti*, NN 53/20.
5. *Zakon o ovrsi nad novčanom sredstvima (NN 68/18)*

SAŽETAK

Provedbom ovrha nad novčanim sredstvima građana koje je Vlada omogućila putem Zakona, a istu provedbu izvršava Financijska agencija, došlo je do plijenidbe sredstava građana. Blokirani građani postali su kućanstva s nedovoljnim primanjima, umirovljenici, mali i srednji poduzetnici, marginalizirane skupine socijalno ugroženih, samohrani i samozaposleni, kreditno prezaduzeni, nezaposleni, treća dob, obitelji s malom djecom te je hrvatska vlada stvorila novi oblik humanitarne krize koji se godinama kasnije ne može riješiti bez dubokih reformskih strategija.

Cilj je ovoga rada prikazati proces provedbe ovrha nad građanima u Hrvatskoj te analizirati kako sama izmjena Zakona o provedbi ovrhe nad novčani sredstvima utječe na životni standard građana u Hrvatskoj. Svrha je rada ukazati na ozbiljnost situacije koja je nastala provedbom cjelkupnog navedenog procesa i koliko je negativnih implikacija izgenerirala.

Ključne riječi: ovrha, blokirani, Ovršni zakon, Hrvatska, građani

SUMMARY

The implementation of the enforcement of citizens' funds, which was made possible by the Government through the Law, proved by the financial agency, and the citizens' funds were confiscated. Blocked citizens became low-income households, pensioners, small and medium-sized enterprises, marginalized groups of the socially disadvantaged, single and self-employed, credit over-indebted, unemployed, the elderly, families with small children and the Croatian government created a new form of humanitarian crisis. cannot be solved without deep reform strategies.

The aim of this paper is to present the process of proving enforcement against citizens in Croatia and to analyze how the amendment to the Law on the Implementation of the Law on Cash Affects the standard of living of citizens in Croatia. The purpose of this paper is to point out the seriousness of the situation that arose from the implementation of the entire process and how many negative implications it generated.

Keywords: enforcement, blocked, Enforcement Law, Croatia, citizens